

In memoriam Piet van Leeuwen
13 maart 1932 - 13 september 2016

Dinsdag 13 september 2016 is op 84 jarige leeftijd Piet van Leeuwen overleden.

Vanaf 1993 is hij lid geweest van de Vereniging Arboretum Munnike Park 23 jaar lang heeft hij vele dinsdagen gewerkt in het park. Als vrijwilliger was hij een prettige collega om mee samen te werken. Een specialiteit had hij niet in het park, Piet was gewoon overal inzetbaar

Tijdens de koffiepauze, op dinsdagochtend, zocht hij een stoel op en begon dan altijd een praatje met degene die naast hem zat. Piet was geïnteresseerd in mensen - betrokken - inlevend en vooral enthousiast en had daarnaast oog voor de natuur.

Mijn kennismaking met Piet was prettig, je merkte dat hij over veel zaken kon meepraten en goed op de hoogte was van wat er allemaal om hem heen gebeurde.

Op een dag vertelde hij mij dat het niet zo goed met hem ging en het steeds moeilijker werd om in het Arboretum bezig te zijn. De daaropvolgende weken liet hij regelmatig verstek gaan; we weten nu wat daarvan de oorzaak was.

Enkele maanden geleden ontvingen wij het bericht dat hij in het hospice was opgenomen. We hebben hem daar opgezocht. Hij was, ondanks zijn ziekte, goed te spreken en had vertrouwen in wat ging komen.

Vrijdag 16 september bereikte ons het bericht dat Piet de dinsdag ervoor was overleden.

Wij zijn Piet dankbaar voor zijn inzet als vrijwilliger, we zullen zijn aanwezigheid en betrokkenheid missen.

Jan Beerentemfel, voorzitter.

Landelijke Dag 2016 Zaterdag
26 november De Reehorst, Ede

Op zaterdag 26 november is het weer zo ver...

Voor de 37ste maal organiseert Sovon Vogelonderzoek Nederland

haar Landelijke Dag! Als vanouds wordt het een dag voor vogelaars en andere natuurliefhebbers, met boeiende lezingen en een uitgebreide informatiemarkt.

De Reehorst is een uitstekend bereikbare locatie vrijwel naast station Ede-Wageningen met comfortabele lezingenzalen en een professionele uitstraling.

De dag is bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur.

Programma:

- Uitgebreide informatiemarkt met tal van kortingen en voordeeltjes
- Lezingen in vijf zalen
- Jeugdprogramma (voor 8-14 jarigen)

De organisatie van de Landelijke Dag is in handen van Sovon i.s.m. Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houd de Sovon-website www.sovon.nl/ld in de gaten voor het definitieve programma!

Tot zaterdag 26 november!

Harrie

Eurobirdwatch 2016

Zaterdag 1 oktober, rond 10 voor 8, wandelden we met z'n drieën (Gerard, Ron en ik) van de parkeerplaats bij het Arahotel naar ons telpunt aan het einde van de Hooge Nesselolder.

Tijdens dit stukje wandelen vlogen er al diverse groepen kleine vogels over (o.a. graspiepers).

Wij blij: dat belooft wat. Terwijl we boven aan de dijk onze spullen aan het opstellen waren,

bleek er onder aan de dijk een jager te zitten die half verscholen zat in een hokje voor de schapen.

Verderop in het gras stonden diverse lokvogels. De jager kwam naar ons toe gelopen om te vragen wat we hier kwamen doen en we

legden hem uit dat het een landelijke vogeltdag was en dat we hier ieder jaar onze telpost hadden. Hij gaf nog aan dat ze kraaien aan het

schieten waren en dat hij hier het eerste was, maar nadat wij hem vertelden dat we niet van

plan waren om ergens anders te gaan staan, besloot hij zijn boeltje in te pakken, aangezien

het voor hem nu verder toch geen zin meer had. Verderop aan de ander kant van het spruitenveld zat overigens nog wel een collega jager die uiteindelijk tenminste vier kraaien heeft geschoten.

Als vierde vogelaar sloot Theo zich bij ons aan. De eerste twee uur verliepen vrij rustig, ondanks de goede hoop die we hadden gekregen toen we eerder die ochtend naar de telpost wandelden. Pas nadat in de loop van de ochtend Elly en Wim zich bij ons voegden, kwam eindelijk de trek van met name de graspiepers op gang. Om 12.00 uur zijn we gestopt.

Enkele leuke waarnemingen:

1 ijsvogel

6 roodborsttapuiten

4 overvliegende lepelaars

2 boerenzwaluwen (de meeste waren inmiddels vertrokken)

1 groene specht

2 haviken

25 halsbandparkieten, die verspreid over de ochtend passeerden

30 kneuen

De topper van deze ochtend was de graspieper (zie foto) met tenminste 269 exemplaren, gevolgd door de grauwe gans met 162 exemplaren en als derde de spreeuw met 68 exemplaren.

In totaal hebben we minimaal 42 vogelsoorten waargenomen.

Ron, nog bedankt voor de stroopwafels!

Harrie

Nog een ingezonden stuk van Cees Borsje, vrijwilliger van het Arboretum

Studiereis Zaterdag 9 Juli 2016.

Dit jaar stond de jaarlijkse studiereis van de Vereniging Arboretum Munnikepark op het programma voor 9 juli. Het reisdoel was ditmaal de Kasteeltuinen in het Noord-Limburgse

Arcen. We vertrokken met de bus van Brabant-Expres om ongeveer 09.10 uur vanaf de Fruite-niersstraat in Zwijndrecht. Bij aankomst even na elf uur werden we ontvangen in het sfeervolle koetshuis van het kasteel en werd de groep getrakteerd op verse koffie met een stuk originele Limburgse Vlaai. Gesterkt door dit lekkers, vertrokken we daarna op onze ontdekkingsreis door het tuinencomplex.

Vooral de verschillende thematuinen, zoals het schitterende klassieke Rosarium, omrand met grachtenstelsel en onderverdeeld in symmetrische thematuinen waren indrukwekkend mooi. Onder leiding van een deskundige gids werd ons gezelschap geïnformeerd over de aanleg, beplanting, geschiedenis en onderhoud van dit complex. De duizenden rozen met voor ons denk ik veel nieuwe soorten, waren en lust voor het oog zoals b.v. Rosa Souvenir de Baden-Baden (zie foto).

Maar ook de water- en beeldentuin, de bergtuin compleet met fraaie watervallen en rots wanden, de Italiaanse tuin met strak geknipte coniferen naar Toscaans model, de Oosterse watertuin (zie foto) met vijverpartijen en mini sawa's en in Bonsai geknipte bomen waren zeer bijzonder.

Ook niet te vergeten het bamboebos met zijn Japanse ornamenten en bijzondere rotsen. Ook de kleurenpracht van de vele soorten in de Acertuin met een ware prachtcollectie Japanse Esdoorn was van bijzondere schoonheid.

En dan vermeld ik verder maar niet de eveneens zeer fraaie bordertuin met zijn vele vaste planten, rozen in combinatie met grassen en bolgewassen.

Ik zag veel aspecten van de Engelse cottagetuin. We konden een kijkje nemen in het fraai gerestaureerde 17^e eeuwse barokkasteel dat werd gebouwd in opdracht van de Hertog van Gelre. Men kon genieten van de fraaie kamers vol met kunst en antiek, die waren voorzien van gethematiseerde bloemsierkunst.

Om 16.00 uur stond de bus voor de terugreis keurig op ons te wachten, zodat we na de ongeveer vier uur durende wandeling door de tuinen even de benen konden strekken. Rond 18.00 uur waren we weer terug in Zwijndrecht. Om deze topexcursie op aangename wijze af te ronden werden we ontvangen in restaurant Wiqui voor een heerlijk diner. Wij als vrijwilligers van de Vereniging Arboretum Munnike Park kunnen terugkijken op een zeer geslaagde studiereis en bedanken de organisatoren hiervan, met name Leny Mars.

Bestuur en collega-vrijwilligers, bedankt, het was een topdag.

Cees Borsje

Er is bij ons altijd wat te doen in de natuur!

In de achter ons liggende zomermaanden zijn weer heel wat kinderen actief bezig geweest in de natuur rond 't Weetpunt. De kinderen en hun begeleiders zijn altijd weer even enthousiast. Wat is er leuker dan de natuur in te trekken en daar zelf op onderzoek uit te gaan?

De allerkleinsten van KDV Dribbel zijn in het park op zoek gegaan naar knuffels. Bij elke knuffel kregen ze een opdrachtje over de natuur.

Begeleidsters Ellen, Lidy en enkele moeders zorgden er voor dat alles goed verliep.

De leerlingen van groep 3-4 van De Notenbalk zijn, gewapend met visnetjes en emmers, enthousiast op zoek gegaan naar kikkers. IVN schoolgidsen Connie en Attie stonden klaar om de groepjes te begeleiden en natuurlijk hielden leerkrachten en moeders een oogje in het zeil.

Ook de leerlingen van groep 5 van De Toermalijn hebben in de vrije natuur een kikkerles gevolgd, natuurlijk op hun eigen niveau. Voor

elke leeftijdsgroep hebben de natuurgidsen lessen en excursies klaar liggen.

Het Kikkerpad

Instructieboekje
voor begeleiders

- In het park staan 10 kikkers bij elke kikker een opdrachtje uit het boekje.

Leerlingen van De Wegwijzer zijn met een knapsak gaan struinen op de Hooge Nesse. Zij hebben mooie materialen uit de natuur verzameld en daar een kunstwerk mee gemaakt. Ook dit was weer een geweldige ervaring voor de kinderen.

Wist u dat de IVN-natuurgidsen in het afgelopen schooljaar 2015-2016 groepen van alle basisscholen uit Zwijndrecht en Hendrik Ido Ambacht hebben ontvangen? Bij elkaar 4045 leerlingen! Dank aan alle vrijwilligers; een prestatie waar ze met gepaste trots op mogen terugkijken!

Lidy van der Lans/ Wilma

Werkbezoeken Hooge Nesse

De Werkgroep Natuuronderhoud Zwijndrechtse Waard heeft de laatste tijd niet te klagen als het om belangstelling gaat. De werkzaamheden op de Hooge Nesse/Veerplaat trekken steeds meer aandacht. De reden hiervoor is het onderhoud door vrijwilligers, het vertrouwen van de beheerder en het maken van een beheersplan.

Dat er steeds meer interesse is in hoe we het voor elkaar krijgen om een 126 ha groot natuursportgebied te beheren met vrijwilligers,

trekt de aandacht. We winnen het vertrouwen van de beheerder en van de gemeente Zwijndrecht door waar te maken wat we beloven. Het zichtbare resultaat spreekt voor zich.

Sport en natuur gaan samen in een breed gedragen beleid, dat zowel door de gemeente Zwijndrecht als door de GZH (recreatieschap IJsselmonde) wordt ondersteund. Dat blijkt uit een voorbeeld van iets wat er dit voorjaar gebeurde. Een buizerd ging precies boven een sportelement zijn nest bouwen. Was dit nu een probleem of een uitdaging? Dat vroeg om een oplossing. We hebben het betreffende gedeelte kunnen afsluiten met als resultaat dat er twee kuikens groot geworden zijn. Dit is de kracht van de samenwerking. Helaas is één jong later toch dood gevonden op het fietspad.

Terug naar de aandacht van buitenaf.

In september hebben medewerkers van de Rabobank een werk-/informatieochtend op de Hooge Nesse/Veerplaat gehad. Ze gingen mee om te zagen en kregen daarna een rondleiding.

Verder waren er ambtenaren van de gemeente Zwijndrecht die langs kwamen om ons project en onze inzet te bekijken in het kader van een inspiratie-dag voor ambtenaren. En of dit nog niet genoeg was, kon ik die zelfde avond nog een groep projectmanagers van de Drechtsteden rondleiden; dit ook in het kader van de inspiratie-week. Het was mooi dat er uit de vragen veel belangstelling bleek. We blijken een voorbeeld voor anderen te zijn geworden. Problemen die men in de andere Drechtsteden tegenkomt, zijn hier opgelost. Men kan ons project als voorbeeld gebruiken, al is er nog een hobbel te nemen. Professionele organisaties weten niet altijd met vrijwilligers om te gaan.

Dit komt niet allemaal door één man tot stand, nee zonder alle vrijwilligers die met inzet dit gebied onderhouden, hadden we dit niet kunnen

waarmaken. Als ik ergens trots op ben, is het wel deze inzet. Of het nu de boomzager, de vogelteller is of degene die voor de koffie zorgt, we zijn allemaal nodig om dit project tot een succes te maken. Teamspirit is het toverwoord. De werkgroep heeft de aandacht getrokken van ProRail om rangeerterrein Kijfhoek iets duurzamer en groener te maken. De gesprekken hierover zijn gaande. Wordt vervolgd!

Ron Stevens

Coördinator: Werkgroep Natuuronderhoud Zwijndrechtse Waard (onderdeel van de Flora en fauna Werkgroep Zwijndrechtse Waard

Een gedicht aangeleverd door
Harry Aardoom:

HARD

Ze is verslaafd aan 't kijken in de sloot:
De vormen, elegantie van bewegen
en gruwel van het prooien vretend leger.
Want hier is niets zo zeker als de dood.

De één is voor de ander dagelijks brood.
Er zijn tenminste duidelijke regels,
geen goed of kwaad heeft hier gelijk
gekregen,
vergoten bloed is dan ook zelden rood.

Ze ziet een kermischieltent, mooie
prijzen.

Een spartelende larf heeft hier geen
kans,

De jacht is open voor de groene kikker.

De vissen worden per seconde wijzer:
men geeft zijn leven bij een stoelendans;
betaalt zijn inzet, en dat zonder snikken.

Aromatherapie

Weldaad voor lichaam en geest

*“Hoe komt dat kruid, die bloem en dat hout
in dat flesje?” Hoe wordt de levenskracht
aan de plant onttrokken?*

Er zijn verschillende methodes. Koude persing uit de vruchtenschil. Persing is de meest makkelijke manier om etherische olie te winnen.

Als je op een verse sinaasappel drukt spuiten de oliedruppels er als nevel uit. De etherische olie bevindt zich als bolletjes net onder de schil.

De etherische olie van de koude persing is onder andere een bijproduct van vruchtensap-fabrikanen. Deze olie is niet zo lang houdbaar: ongeveer 1 jaar. In de koelkast, goed afgesloten, iets langer.

Een andere, veel voorkomende methode is de waterdampdestillatie uit bloemen en plantendelen. De stoomdestillatie is de oudste gebruikte methode om etherische oliën te winnen. Er wordt heet water door de plantendelen geblazen. Door de hitte gaan de plantendelen “zweeten” en geven zo hun etherische oliën af. De stoom wordt in een volgend vat gekoeld en zal weer condenseren tot water. Daar water en olie niet mengen zal de olie op het water blijven drijven. Deze wordt er afgeschept en gefilterd.

Aan de naam van de verkregen olie kun je herkennen welke methodes worden gebruikt: “etherische olie” kun je winnen door destillatie of persing; “aromatische extracten” krijg je door het gebruik van oplosmiddelen zoals b.v. alcohol. Over de laatste methode volgende keer meer.

Ik kan natuurlijk niet om de roos heen. De roos heb ik niet als een van de eerste behandelt omdat echte rozenolie bijna onbetaalbaar is. Hoe meer plantendelen er nodig zijn hoe hoger de prijs. Voor een flesje van 5 ml. is 25 kilo rozenblaadjes nodig, dat is bijna een schuur vol.

ROOS-*Rosa damascena, rosa centifolia*
Plantenfamilie; roosfamilie

Waterdamp destillatie uit de bloem

De roos is de koningin van alle bloemen. De roos is ook de rijkste meest complexe bloem uit de plantenwereld. Bloem van het hart! In 98% van alle vrouwenparfums wordt rozenolie

gebruikt. De grootste rozenplantages van Europa staan in Bulgarije, aan de voet van de Balkan. Hier wordt al zo'n 300 jaar de Damascener roos verbouwd/ gekweekt. Ze worden in de vroege ochtend met de hand geplukt. Haar geur is het sterkst in de vroege ochtenduren, hoe later op de dag, hoe minder etherische olie de bloembladen bevatten. Ze bloeien maar 2 maanden per jaar; dat maakt deze roos ook zo kostbaar. De roos werkt verzachtend, koesterend, kalmerend en positief op je humeur. De roos staat voor onvoorwaardelijke liefde!

De Rosa Centifolia is ook bekend als de "Marokkaanse" roos. Deze wordt rond het Middellandse zeegebied gekweekt en je herkent haar aan de vele laagjes dunne rozenblaadjes. Deze rozen hebben een heel ander verwerkingsproces. Er zijn minder bloemblaadjes nodig. Dit is al een eerste indicatie voor een iets lagere prijs.

CEDER -*Cedrus libani* of *atlantica*
Plantenfamilie; pijnboomfamilie

Stoomdestillatie uit houtsnippers en afvalhout.

Rond de Middellandse zee kwamen overal uitgestrekte cederbossen voor. In Libanon staat een heilig ceder bos. Er zijn exemplaren die 2500 jaar oud zijn. In ons Arboretum staat dicht bij het rosarium ook een Cederboom. Om precies te zijn een Libanon Ceder. Ceder was in de oudheid een populaire olie omdat het een desinfecterende en insectenwerende werking heeft. Verder werkt de olie verwarmend, kalmerend en gunstig op de luchtwegen. Je kan zaken beter loslaten en het versterkt je gevoel van eigenwaarde. Er worden huizen en boten gebouwd van cederhout omdat dit hout niet wordt aangetast door insecten.

Ingrid Blikkendaal

Drone, zegen of.....

Op de bekende tweede dinsdag van de maand gingen we als vogelwerkgroep naar de Crezeepolder om vogels te bekijken en ook om te zien hoe dit nieuwe natuurterrein zicht ontwikkelt. Toen we daar waren zagen we jammer genoeg niet erg veel vogelsoorten. Wel werden we getraakteerd op de in deze tijd bekende vlucht van de purperreiger. We zagen een mooie V-formatie vliegen van deze prachtige vogels.

In hetzelfde terrein was een persoon aan het vliegen met een drone, wat op zich een interessante hobby kan zijn. Het ziet er onschuldig uit, ware het niet dat ook drones weer door sommige mensen misbruikt worden.

Toen wij met belangstelling naar de V-formatie van de purperreiger keken, werden we opeens onaangenaam verrast door de drone die deze formatie uiteenjoeg door er zigzaggend doorheen te vliegen. Het was duidelijk een doelbewuste actie om schade aan deze vogels toe te brengen. We waren als groep te ver weg om de dader aan te kunnen spreken voor de schade die hij kon aanrichten.

Wat zegt dit nu over dit vliegmiddel, vliegtuig? In bepaalde natuurgebieden worden drones gebruikt voor tellingen en om onderzoek te doen in terreinen waar je niet kan of mag komen, omdat de fauna niet mag worden verstoord. Dan is techniek als deze een zegen. Vele gegevens kunnen tot nut zijn voor instandhouding van de natuur. Het nut hebben wij ondervonden toen we zelf luchtfoto's kregen van de Hooge Nesse polder. Deze hoogtefoto's gaven ons een duidelijk inzicht in de wijze waarop we ons onderhoud moeten organiseren. Helaas zijn er ook mensen die de techniek misbruiken en vogels zelfs proberen te verjagen.

Het enige wat ik erop kan zeggen is dit: techniek kan een zegen zijn, maar er moeten wel goede gedragsregels zijn en goede handhaving

daarvan voor dit apparaat. Voor dat je het weet, hangt hij boven je eigen tuin als spion van de toekomst (in stedelijk gebied mag je er overigens niet mee vliegen).

Ondanks dit negatieve gebeuren hebben we een gezellige en leerzame tocht gehad. De Crezee-polder is een potentieel gebied voor vele vogelsoorten en dat moet zo blijven.

Ron Stevense

*Coördinator: Werkgroep Natuuronderhoud
Zwijndrechtse Waard (onderdeel van de Flora
en fauna Werkgroep Zwijndrechtse Waard)*

De groep Renaissance rozen

Onlangs was ik in Limburg en bezocht het Rosarium in rozendorp Lottum. Ik had twee nieuwe rozen nodig om langs een laag hek te leiden. Ik kan daar geen echte klimmer gebruiken, maar zocht een heesterroos met lange takken, die ook te gebruiken is als lage klimroos. Daarbij wil ik graag genieten van een doorbloeiende, gezonde, geurende, romantische roos. Het schaap met de vijf poten dus.

Nu denkt u wellicht: “Je bedoelt zeker de Engelse rozen? Daar heb je in de laatste Wetenswaard toch ook al over geschreven?” Nee, die bedoel ik nu niet. De trend waar David Austin destijds mee begon is zo succesvol gebleken dat andere bekende rozenkwekers ook iets dergelijks hebben geprobeerd.

In ons rosarium staat de schitterende roos Leonardo da Vinci (foto). Een product van de bekende Franse rozenkweker Meilland. Schitterende romantische rozerode bloemen aan een hele gezonde struik. Alleen...geen geur. Ik wilde absoluut geur en zocht dus verder. En zo kwam ik uit bij rozen die in Nederland tamelijk nieuw zijn: de Renaissance rozen van de Deense

kwekerij Poulsen. Ook Poulsen heeft geprobeerd van die alleskunnende rozen te kweken. Het is inmiddels een hele serie romantische rozen geworden die allemaal het woord ‘Renaissance’ in hun naam hebben. Gezonde struiken, de hele zomer doorbloeiend, prachtige rozen en ...een overheerlijke geur!

- *De foto geurt niet zo heerlijk als de roos*

Tenslotte is mijn keus gevallen op de roze Ghita Renaissance (zie foto hierboven) (Poulsen scheidt op met 11 prijzen die deze roos in de wacht heeft gesleept) en de donkerroze Princess Alexandra Renaissance. En nu maar hopen dat ik straks tien poten te zien krijg.....

Wilma

Leny Mars in het zonnetje gezet

Onlangs is Leny Mars in het zonnetje gezet door Robert Kreukniet, de wethouder van Openbare Ruimte in Zwijndrecht. Zij kreeg een prachtige bos bloemen als dank voor het vele werk dat zij voor het Munnikepark heeft verricht.

Leny is vanaf de oprichting betrokken geweest bij het Munnikepark. Als bestuurslid, maar ook als een actieve vrijwilliger die bijna elke dinsdag- en zaterdagmorgen te vinden is bij de werkzaamheden in het park. En niet alleen dat, Leny houdt zich ook bezig met voorbereidend werk, is lid van de beplantingswerkgroep. Deze

werkgroep zorgt ieder jaar weer voor nieuwe aanplanting en aanvulling van bestaande borders. Op dit moment zoekt zij nieuwe rozen uit voor vier vakken in het rosarium die opnieuw beplant moeten worden.

Dit is een hele klus en daar is kennis voor nodig. Zij is onmisbaar voor het onderhoud van het park. Dus die bos bloemen was zeker verdiend!

Wilma

Boom van de maand: een Rus in mijn achtertuin?

In 1983, in de nasleep van de koude oorlog en onder de dreigende plaatsing van een groot aantal kernkoppen, ontstond de leuze: "Liever een raket in de tuin dan een Rus in de keuken." De anti-kernbomlobby draaide dat om tot: "Liever een Rus in mijn achtertuin dan een kernbom." Gelukkig zijn beide niet in onze tuinen gekomen.....

De Rus waar ik het over ga hebben is geen Rus, maar een Rhus. Toch blijft het de vraag of ik die in mijn achtertuin wil hebben, maar daarover straks meer.

De Rhus vormt een groot geslacht van zo'n tweehonderd soorten en omvat zowel struiken als bomen als klimplanten. Het geslacht hoort tot de pruikenboomfamilie. De Rhus komt oorspronkelijk voor in heel Noord Amerika, vanaf Quebec tot in Mexico en groeit daar op rotsachtige, zanderige plaatsen. De Rhus glabra Laciniata en de Rhus typhina Dissecta worden in ons land het meest aangeplant; de laatste komt het meest voor.

De Rhus typhina wordt ook wel de Fluweelboom of de Azijnboom genoemd. De eerste naam heeft te maken met de fluwelig behaarde takken; de tweede naam met de zure bessen. Vanwege zijn decoratieve uiterlijk is de Rhus typhina een geliefde tuinheester of kleine

boom. In ons land vormt hij een open, brede struik die tot 4 meter hoog en 3 meter breed kan uitgroeien, met grillige behaarde takken en grote, ingesneden bladeren die in het najaar prachtig geel tot oranje-rood verkleuren. De Rhus typhina bloeit in juni, maar de bloemen zijn onbeduidend, in tegenstelling tot de in het oog springende rode pluimen met eetbare, maar zure vruchtjes die zowel aan de manlijke als aan de vrouwelijke struiken komen en in de winter lang kunnen aanblijven.

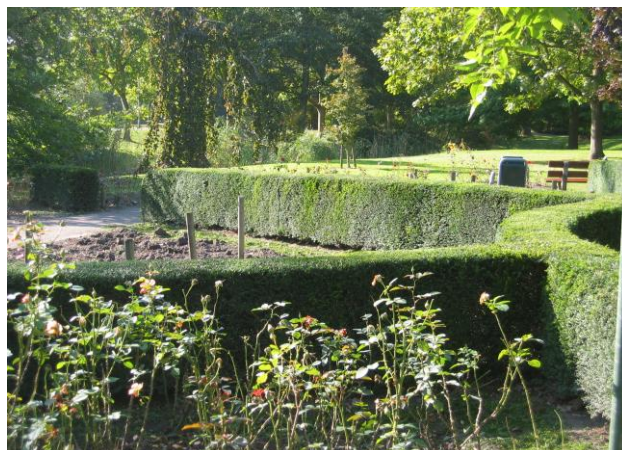

De Rhus kan gesnoeid worden, maar krijgt de mooiste vorm als hij zo min mogelijk wordt gesnoeid. Een vervelend trekje van de Rhus is het grote aantal worteluitlopers dat hardnekkig blijft terugkomen in de border of het gazon. Dus wil ik een Rhus in mijn achtertuin? Hoewel ik het een prachtige kleine boom vindt, toch maar niet!

Wilma

Het rosarium wordt vernieuwd

Jammer voor de bruidsparen die deze maand nog mooie foto's willen maken in het rosarium. Voor de helft zijn de vakken leeggemaakt. Een heidens karwei voor onze vrijwilligers, maar het was wel noodzakelijk.

Er staan rozen in die al meer dan 20 jaar op de zelfde plek staan. Dat wil zeggen verarmde

grond en een veel te harde, niet-doorlatende bovenlaag die aan vervanging toe is.

De grond wordt de komende maand vervangen en in november zullen er nieuwe rozen worden aangeplant. We willen weer zoveel mogelijk de soorten die het al die jaren goed doen in het rosarium aanplanten. En enkele nieuwe soorten ook een kans geven in ons rosarium.

Volgend jaar zomer zullen de nieuwe rozen weer verschijnen. De tijd zal het leren of het rosarium er mooier zal uitzien dan in de afgelopen periode.

Tine

Update verbouwing 't Weetpunt

Zoals de meesten van jullie inmiddels zullen weten gaat er binnenkort een verbouwing plaatsvinden in 't Weetpunt. De voorbereidingen zijn in volle gang.

Het kernteam bestaat momenteel uit Ron Stevense (coördinator), Cees de Baat en Harrie de With. Zij zullen de hele verbouwing coördineren. Voor de verbouwing zelf kunnen we rekenen op de hulp van diverse personen. Mochten er nog meer belangstellenden zijn die zich nog niet hebben gemeld, dan kunnen zij zich opgeven bij Ron Stevense.

Het is de bedoeling dat ongeveer half oktober de trap verplaatst gaat worden. Deze wordt strak langs de achterwand geplaatst net naast het raam. Hierdoor komt het hele middengedeelte

vrij (op een dragende paal na). Voordat deze verplaatsing plaatsvindt zullen we de wandjes die tegen de trap aangebouwd zitten alvast verwijderen. (zie foto)

Kortgeleden is de elektrische installatie gecontroleerd en is men tot de conclusie gekomen dat deze niet meer voldoet. De gemeente Zwijndrecht zal zorgen dat o.a. de groepenkast vervangen gaat worden en dat er ook diverse aanpassingen gedaan worden aan de elektra op andere plekken in het gebouw.

We zullen in 't Weetpunt een informatiebord inrichten waar de verschillende onderdelen van de verbouwing op aangeplakt zullen worden. Hierdoor krijgen geïnteresseerden een beeld van wat er gaat gebeuren en wat de te verwachten planning is.

Harrie

De Vuist

De Monniken van het klooster Eemsteijn maakten een 'vuist'. Wat is allemaal "Wetenswaard" als je door het arboretum Munnike Park loopt, maar zeker ook als je de Zwijndrechtse Waard als geheel op zijn (natuur)waarden beoordeelt. Helaas is de geschiedenis van de Waard te weinig en te summier onder de aandacht van bezoekers en bewoners gebracht.

De geschiedenis van de bedijking en de ontsluiting, de lintbebouwingen, de positie van de industrialisering en de inbreng van de landschapsarchitecten zijn zo nu en dan in de exposities van 't Weetpunt aangegeven. Door samenspel met de Historische Vereniging Zwijndrechtse Waard zou de plaatselijke geschiedenis wellicht eens wat vaker aan bod kunnen komen. Een expo 'De oude buitenplaatsen in de waard' zou in 't Weetpunt niet misplaatst zijn en de agrarische bebouwingen op de rivierduintjes in lang vervlogen tijden, verdienen zeker ook meer aandacht. Wat deden de Munniken op hun kloosterterreinen en welke invloed hadden ze allemaal op de bewoners van weleer? Ook dat mag best wel eens boven tafel komen. Toen het Dordtse klooster Eemsteijn met de ramp in de Elisabethvloed volkomen vernield werd en de bewoners gevlucht waren naar de Zwijndrechtse Waard, veranderde er nogal wat. De komst van een groep goed geschoolde kerels had uiteraard beduidende invloed op de ontwikkeling. De terreinen van Eemsteijn kregen daardoor andere bestemmingen.

Bij recent bodemonderzoek bleken bijzondere voorwerpen aan het licht te komen, zoals bijvoorbeeld een middeleeuwse ‘Vuist’. In heel Nederland zijn slechts vier van dit soort voorwerpen gevonden, twee in Hoorn, één in Haarlem en dus één in Zwijndrecht nabij ons Weetpunt. Vermeld moet nog worden dat in Dordrecht een draaginsigne van ±8 cm. gevonden is met eveneens een ‘Vuist’. We kennen deze voorwerpen wel van diverse tekeningen en schilderijen. Daarop worden ±35 cm. grote ‘Vuisten’ gedragen door mannen die wellicht als gerechtsdienaren betrokken waren bij het inrekenen van een verdacht persoon. Zouden de kloosterlingen in Eemsteijn ook ingeschakeld zijn bij de rechtsgang in de 14de en 15de eeuw? Het is een uitdaging iets meer te weten te komen over het gezicht van “ons” Eemsteijn klooster en zijn “munniken.”

Wim Hoogeweyj

IVN Schoolgidsencursus 2017

(in samenwerking met de Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard).

De IVN is een landelijke organisatie voor Natuur-en milieueducatie. Ook in Dordrecht en Zwijndrecht is IVN actief. Regelmatig worden cursussen gegeven over diverse natuur- en milieuthema's. Eén cursus hiervan is de IVN-schoolgidsen-cursus. In de cursus doet u in 14 lessen praktische kennis op over natuuronderwerpen die we in onze activiteiten aan scholen aanbieden. Enkele onderwerpen worden ook op scholen behandeld in onder- en bovenbouw.

Doel: Natuurlessen verzorgen onder schooltijd

start: donderdagavond 16 februari 2017

dag en tijd:

7 theorielessen op donderdagavonden van 19.45-21.30 uur en 7 praktijklessen op zaterdagochtenden van 9.30-11.00 uur en stagedagdelen in overleg.

plaats: 't Weetpunt, Develpad 169, 3335 AR te Zwijndrecht, binnen en buiten op locatie

kosten: We kunnen de kosten zeer laag houden €99,- incl. materialen, koffie, thee en inclusief lidmaatschap IVN á € 24,-. Verklaring Omtrent Gedrag verplicht.

Na het succesvol verlopen van de cursus ontvangt de cursist het Landelijke IVN Schoolgidsen diploma op 6 juli 2017.

Eindresultaat:

Om het diploma IVN Schoolgids te ontvangen moet men 90% van de lessen gevolgd hebben en 6x (een dagdeel) natuurstage hebben meegelopen zoveel mogelijk op verschillende locaties waar we actief zijn. Activiteiten vinden plaats bij 't Weetpunt, Kiboehoeve of op de Hooge Nesse in Zwijndrecht, bij 't Waaltje en de Wevershoeve in Heerjansdam of bij de Frelustal in Hendrik Ido Ambacht.

Examenopdracht:

Het verzorgen van natuuractiviteiten op één van deze locaties.

Blijft men na het behalen van het diploma een schooljaar lang actief als IVN schoolgids bij de SN&LZW met het verzorgen van schoolnatuuractiviteiten (minsten 6 dagdelen per schooljaar), dan kan men de kosten voor de aanschaf van het V.O.G. terugkrijgen na het schoolseizoen 2017-2018.

PROGRAMMA 2017

do.16 febr. Uitleg cursus en bespreken

educatieve lessen voor groep 1-2-3-4

za.18 febr. Kabouter, konijnen-, kikker-en stip-

do.16 mrt. Vogels en Sophiapolder

za.18 mrt. Bezoek Sophiapolder

do.13 apr. Bomen

za.15 apr. Paspoort van een boom

do.20 apr. Boerderijdieren

za.22 apr. Dieren van de Kiboehoeve

do.18 mei Hooge Nesse-bermbepanting

za.20 mei Bezoek Hooge Nesse

do 8 juni Bodemdieren

za.10 juni Kriebelbeestjes

do.22 juni Waterdiertjes

za.24 juni Ontdek de waterkant

do. 6 juli Diploma uitreiking.

De folder van deze cursus kunt u afhalen in 't Weetpunt met bijgesloten een aanmeldings-formulier.

Verdere informatie bij Lidy van der Lans:

e-mailadres: lidyexler777@gmail.com

Dag van Duurzaamheid

Zaterdag 8 oktober was uitgekozen om de Dag van Duurzaamheid te organiseren door de gemeente Zwijndrecht en de SN&L-ZW. De locatie winkelcentrum Walburg is gebleken net als vorig jaar een goede plek te zijn, er komt veel publiek.

‘s Morgens is het merkbaar dat men nogal gehaast winkelt, er moeten boodschappen worden gedaan en dan is er niet veel tijd over om op het gemak langs de deelnemers te flaneren.

Zo rond de middag toonden bezoekers meer belangstelling; er werden stands bekeken en natuurlijk kwamen ook de vragen los.

Het aanbod van de stands was gevarieerd, in totaal waren er 23 deelnemers.

1. ASVZ, atelier Hodeka
2. Band op Spanning *
3. Drechtse Stroom & Zon op Zwijndrecht
4. De Vergulde Swaen
5. DevelsteinCollege
6. Flora & Fauna Werkgroep / i.s.m. "De Boei" / Vogelwerkgr. Zwijndrechtse Waard / Werkgroep Natuur Onderhoud
7. Fietsersbond *
8. Fractie gemeenteraad CDA
9. Fractie gemeenteraad D66

10. FRS fietsen
11. Gall & Gall
12. Gemeente Zwijndrecht
13. HVC groep
14. Imker
15. Old made New
16. Opnieuw & Co
17. Repair-café, i.s.m. Duurzaamheidsplatform Zwijndrecht
18. Stichting Natuur & Landschap - Zwijndrechtse Waard
19. SN&L-ZW werkgroep Natuur & Milieu Educatie i.s.m. IVN
20. Stichting Hooge Nesse Veerplaat (i.s.m. G Z H)
21. Sus ateliers
22. Stichting Zwijndrecht Werkt *
23. Vereniging Arboretum Munnike Park

De officiële opening werd om 10.00 uur verricht door wethouder Aike Kamsteeg en aansluitend werd er door een kinderdansgroep van het Develstein/Kadans een wervelende Streetdance opgevoerd. Daarna was het aan de standhouders om de bezoekers te informeren over hun product of passie.

De stand van de Vereniging Arboretum Munnike Park was smaakvol ingericht met het nodige groen, iets waar wij als vrijwilligers wekelijks met plezier in werken, en enkele stukken gereedschap zoals een spa, heggen- en takkenschaar om het geheel compleet te maken.

Bewegende beelden vragen de aandacht van bezoekers en daarom hebben we besloten de TV uit 't Weetpunt als aandachtstrekker op een prominente plaats in onze stand te plaatsen, dit werkte voortreffelijk.

‘s Morgens waren Andries, Rob en Jan aanwezig om de geïnteresseerden uitleg te geven over onze vereniging; ‘s middags waren Leo en Jan present.

Het doel was niet alleen uitleg geven over de vereniging, we wilden tevens nieuwe vrijwilligers interesseren om zich aan te sluiten bij onze vereniging. Met deze inspanning is het gelukt om enkele mensen zo enthousiast te krijgen dat zij zich als vrijwilliger gaan opgeven.

Afgelopen dinsdagmorgen zijn de eersten al gekomen. Zij hebben tijdens de koffie kennis gemaakt met de aanwezigen, volgende week komen zij met ons meewerken. We hopen op nog meer aanmeldingen, alle hulp is welkom.

Tijdens de gesprekjes mochten we de mensen verrassen met een aantal lavendelstekjes, die door Florensis beschikbaar waren gesteld. Dit gebaar werd erg gewaardeerd door de bezoekers en hopelijk zullen ze zich deze dag daardoor nog eens herinneren.

Een stand die niet onvermeld mag blijven is die van **SUS ateliers**. *De SUS-ateliers zijn ateliers van de Hogeschool Rotterdam, afdeling Bouwkunde, waar extreem duurzame projecten worden ontwikkeld, uitgewerkt, gebouwd en onderzocht. In de SUS-ateliers werken verschillende studenten gericht op bouw fysica, installaties, constructie, bouwtechniek, ontwerp, BIM en uitvoering samen aan echte projecten die ook uitgevoerd worden.*

Wat deden die dan in Zwijndrecht? – Een aantal studenten is nu bezig met het ontwerpen en ontwikkelen van een **AUTARKISCH** gebouw op de Hooge Nesse / Veerplaat (zie tekening). Een soort Weetpunt, maar dan veel hipper en moderner en waarschijnlijk ook wel duurzamer. De financiering is nog een te nemen hobbel, maar men is al een eind op weg.

Dan raken we vanzelf bij de stand van de **Stichting Hooge Nesse / Veerplaat**. Daar kon voorzitter Hans Bakker zijn hart ophalen aan uitleg over dit bijzondere gebied voor

Zwijndrecht. Dankzij inzet van veel vrijwilligers (en ook weer in samenwerking met overheidsinstanties als Prov. Zuid-Holland, NRIJ, GZH etc.) is in betrekkelijk korte tijd veel tot stand gebracht. *Het laatste succes is de realisatie van de Speelpolder.*

Hans had slechts de beschikking over een laptop, niet zo'n geweldige TV als de VAMP of die van 'van Gent', daarop was o.a. een filmpje te zien met beeldmateriaal van de Speelpolder. Nog even, en dat is ook te bewonderen op de TV in 't Weetpunt.

Om 16.00 uur was het evenement afgelopen en hebben we al het tentoongestelde weer opgeruimd. We kunnen terugzien op een geslaagde dag.

Voor verdere informatie zie de website: www.natuur-zw.nl

Jan Beerentemfel/ Jaques Rozendaal

Sponsoring blijft hard nodig

Een hartenkreet die vele malen in Wetenswaard is geuit en actueel blijft. We sluiten er dan ook nu weer mee af.

De lijst van sponsors ziet er als volgt uit:

- * Mevr. L. van der Woude
- * Jeroen, Nicola en Kristie Tiën
- * Rien van Linschoten
- * Pavlov (P.Høvig) en Steven, Christiaan en Marjolein Høvig
- * Gooitske, Jelmer en Meerten Hamer
- * Anne Marie
- * Wieke, Sanne, Thomas en Inger van der Schoor
- * Roald, Neline, Maaïke, Anne, Derek, Madelein, Lennart, Lotte, Emmeke, Marit en Elbrich van der Ploeg
- * Henny en Huib Jongejan
- * Robin van Drimmelen, Jadie Cole en Floor Kracht
- * Van Leeuwen Rietberg Stichting
- * Koos en Elly Buijse

Donaties vrienden van het Munnike Park: t.n.v. penn. Ver. Arboretum Munnike Park te Zwijndrecht: minimaal een bedrag ad.€ 25,00. Lidmaatschap € 7,00 per jaar op rek.nr. NL54 RABO 0377 5214 34

Sponsoring en donaties: St. Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard t.n.v. penn. Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard, rek.nr. NL39 RABO 0397 6036 14